

نوآوری‌های داوری در قانون‌گذاری و تأثیر آن بر اصول حل اختلافات تجاری

فصلنامه علمی فقه و حقوق نوین

Print ISSN: ۲۷۱۷- ۱۴۶۹
Online ISSN: ۲۷۱۷ – ۱۴۷۷

ISC.SID.NOORMAGZ.MAGIRAN
GOOGLESCHOLAR.ENSANI
www.jaml.ir

سال پنجم، شماره ۲۰،
صفحات ۱۶-۱

کارشناسی ارشد رشته حقوق بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، ایران.

صفیه طلائی

هیات علمی گروه حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی

دکتر محمدتقی گهرنیا

چکیده

نوآوری‌های داوری در قانونگذاری به عنوان یکی از ابزارهای مؤثر در حل و فصل اختلافات تجاری در سال‌های اخیر مورد توجه ویژه قرار گرفته‌اند. در دنیای امروز، با توجه به پیچیدگی‌های تجاری و جهانی شدن اقتصاد، روش‌های سنتی حل اختلافات دیگر به‌تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای موجود نیستند. در این راستا، نوآوری‌هایی همچون داوری آنلاین، داوری سریع و انعطاف‌پذیری بیشتر در انتخاب داوران و فرآیندهای داوری، توانسته‌اند راه‌حل‌های جدیدی برای حل اختلافات تجاری ارائه دهند. این نوآوری‌ها با هدف تسریع روند داوری، کاهش هزینه‌ها و افزایش شفافیت و اعتماد به فرآیند داوری طراحی شده‌اند. در این مقاله به تحلیل و بررسی این نوآوری‌ها در قانونگذاری و تأثیر آن‌ها بر اصول حل اختلافات تجاری پرداخته خواهد شد. تأثیرات مثبت این نوآوری‌ها به ویژه در زمینه تسهیل دسترسی به داوری و کاهش موانع قانونی و اجرایی، به طور خاص در سطح بین‌المللی بررسی خواهد شد. همچنین، تأثیر آن‌ها بر اصول حقوقی حل اختلافات تجاری، نظیر بی‌طرفی، شفافیت، و عدالت در فرآیند داوری، مورد ارزیابی قرار خواهد گرفت.

واژگان کلیدی: نوآوری‌های داوری، قانونگذاری، حل اختلافات تجاری، داوری آنلاین، داوری سریع، اصول حقوقی

طبقه‌بندی JEL: فقه – حقوق – جزا و جرم شناسی – حقوق بین الملل – حقوق خصوصی

Scientific Journal of Modern
Jurisprudence and Law

Print ISSN: ۲۷۱۷- ۱۴۶۹

Online ISSN: ۲۷۱۷ - ۱۴۷۷

Profile in ISC, SID, Noormags,
Magiran, Ensani,
GoogleScholar
www.jaml.ir

fifth year, Issue ۲۰

Pages ۱-۱۶

Arbitration innovations in legislation and their impact on commercial dispute resolution principles

Safiyeh Talaei

Master's degree in International Law, Islamic Azad University, Tabriz Branch, Iran

Dr. Mohammad Taghi

Faculty of Criminal Law and Criminology, Islamic Azad University

Goharnia

Abstract

Arbitration innovations in legislation have received special attention in recent years as one of the effective tools in resolving commercial disputes. In today's world, given the complexities of trade and the globalization of the economy, traditional dispute resolution methods alone are no longer able to meet existing needs. In this regard, innovations such as online arbitration, expedited arbitration, and greater flexibility in the selection of arbitrators and arbitration processes have been able to provide new solutions for resolving commercial disputes. These innovations are designed to accelerate the arbitration process, reduce costs, and increase transparency and trust in the arbitration process. This article will analyze and examine these innovations in legislation and their impact on the principles of commercial dispute resolution. The positive effects of these innovations, especially in facilitating access to arbitration and reducing legal and administrative barriers, will be examined specifically at the international level. Also, their impact on the legal principles of commercial dispute resolution, such as impartiality, transparency, and fairness in the arbitration process, will be evaluated.

Keywords: Arbitration innovations, legislation, commercial dispute resolution, online arbitration, fast-track arbitration, legal principles.

JEL Classification: Jurisprudence - Law - Criminal and Criminology - International Law - Private Law

مقدمه

در دنیای امروز، با رشد چشمگیر تجارت جهانی و پیچیدگی‌های ناشی از تعاملات بین‌المللی، حل و فصل اختلافات تجاری به یک چالش بزرگ تبدیل شده است. یکی از راهکارهای مؤثر در این زمینه، استفاده از فرآیند داوری است که به دلیل سرعت، هزینه کمتر و انعطاف‌پذیری آن، به‌طور گسترده‌ای در حال گسترش است. با این حال، روش‌های سنتی داوری با محدودیت‌هایی روبه‌رو بوده و نیاز به نوآوری‌ها و اصلاحات در قوانین و مقررات دارند. به‌ویژه در دهه‌های اخیر، تغییرات قانونگذاری و پیشرفت‌های فناوری موجب ظهور مدل‌های نوین داوری شده‌اند که به‌طور قابل‌توجهی روند حل اختلافات تجاری را تسهیل کرده و بهبود بخشیده‌اند. نوآوری‌های داوری در قانونگذاری به‌ویژه در زمینه داوری آنلاین، داوری سریع و سایر اصلاحات قانونی، توانسته‌اند به‌طور مؤثری موانع موجود در روند داوری تجاری را کاهش دهند. این نوآوری‌ها با هدف تسریع در فرآیند داوری، کاهش هزینه‌ها و ایجاد دسترسی گسترده‌تر به سیستم‌های داوری، به‌ویژه در سطح بین‌المللی طراحی شده‌اند. تأثیرات این نوآوری‌ها بر اصول بنیادین داوری مانند بی‌طرفی، شفافیت و عدالت در حل اختلافات تجاری، اهمیت

زیادی دارد و این مقاله به تحلیل و بررسی تأثیر این تغییرات در زمینه قانونگذاری و اصول داوری تجاری خواهد پرداخت.

۱-۱- تعریف داوری

داوری به‌عنوان یک روش غیرقضائی برای حل و فصل اختلافات بین طرفین، به معنی ارجاع موضوع اختلاف به یک یا چند داور است که به جای دادگاه‌ها به بررسی و صدور رای در خصوص موضوع اختلاف می‌پردازند. این روش به‌ویژه در امور تجاری به‌دلیل سرعت، کاهش هزینه‌ها و انعطاف‌پذیری در روند رسیدگی مورد توجه قرار گرفته است. در حقوق ایران، داوری به‌طور خاص در ماده ۴۵۰ قانون آیین دادرسی مدنی تعریف شده است که بر اساس آن طرفین می‌توانند در صورت توافق، اختلافات خود را به داوری ارجاع دهند. همچنین، در قانون تجارت ایران و کنوانسیون‌های بین‌المللی همچون کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸، اصول داوری تجاری و بین‌المللی مورد تأکید قرار گرفته است که به طرفین این اختیار را می‌دهد تا اختلافات خود را از طریق داوری حل کنند. داوری با ویژگی‌هایی نظیر بی‌طرفی، سرعت در رسیدگی و عدم دخالت نهادهای قضائی، به یکی از روش‌های محبوب در حل اختلافات تجاری تبدیل شده است (امیرمعزی، ۱۳۸۸: ۷۱).

۱-۲- اصول داوری در حل اختلافات تجاری

دیجیتال انجام می‌شود، که به طرفین این امکان را می‌دهد تا بدون نیاز به حضور فیزیکی، اختلافات خود را از راه دور حل و فصل کنند. این روش با تسهیل دسترسی، کاهش هزینه‌ها و تسریع در روند رسیدگی، به ویژه در موارد بین‌المللی، به‌طور چشمگیری مورد توجه قرار گرفته است. قراردادهای هوشمند نیز برنامه‌های خوداجرایی هستند که به‌طور خودکار و بدون نیاز به دخالت انسانی، شرایط قرارداد را اجرا می‌کنند. این قراردادهای معمولاً بر پایه فناوری بلاک‌چین طراحی می‌شوند و به دلیل امنیت بالا و شفافیت، به‌ویژه در معاملات تجاری و حل اختلافات، به کار می‌روند. ترکیب این دو فناوری، یعنی داوری الکترونیکی و قراردادهای هوشمند، می‌تواند تحولی بزرگ در فرآیندهای حل اختلافات تجاری و کاهش موانع اجرائی و حقوقی به‌وجود آورد (نیک بخت و پیری، ۱۳۹۱: ۶۵)

۲- نوآوری‌های قانونی و تأثیر آن بر نحوه اجرا و اجرای

احکام داوری

نوآوری‌های قانونی در زمینه داوری، به‌ویژه در زمینه تغییرات در فرآیندها و ابزارهای اجرایی، تأثیرات قابل توجهی بر نحوه اجرا و اجرای احکام داوری داشته‌اند. یکی از این نوآوری‌ها، استفاده از داوری الکترونیکی است که امکان برگزاری جلسات داوری از راه دور و به‌صورت آنلاین را فراهم

اصول داوری در حل اختلافات تجاری بر پایه بی‌طرفی، استقلال، شفافیت و انصاف استوار است. بی‌طرفی به این معناست که داوران باید از هرگونه تمایل شخصی یا تعصبات دور باشند و بدون تأثیر از فشارهای خارجی تصمیم‌گیری کنند. استقلال به معنای توانایی داوران برای اتخاذ تصمیمات مستقل از هر نوع نفوذ و دخالت است. شفافیت نیز بر ضرورت برگزاری جلسات داوری به‌گونه‌ای که طرفین بتوانند به‌طور آزادانه و کامل در جریان روند رسیدگی قرار گیرند تأکید دارد. علاوه بر این، انصاف به‌عنوان یک اصل بنیادین، به داوران این امکان را می‌دهد که با توجه به شواهد و مستندات، تصمیماتی منصفانه و عادلانه اتخاذ کنند. این اصول به‌ویژه در حل اختلافات تجاری، که پیچیدگی‌های خاص خود را دارد، موجب ایجاد اطمینان و اعتماد طرفین به فرآیند داوری می‌شود. همچنین، رعایت این اصول به داوری کمک می‌کند تا فرآیند حل اختلاف به‌طور مؤثر، سریع و با حداقل هزینه به پایان برسد (جنیدی، ۱۳۹۵: ۵۶).

۳- ۱- آشنایی با داوری الکترونیکی و قراردادهای هوشمند

داوری الکترونیکی و قراردادهای هوشمند به عنوان نوآوری‌های مهم در عرصه حل اختلافات تجاری و حقوقی به‌شمار می‌روند. داوری الکترونیکی، فرآیندی است که در آن مراحل داوری از طریق بسترهای آنلاین و فناوری‌های

را فراهم آورده و از پیچیدگی‌های اجرایی در این حوزه کاسته است (طاهری و شریف علیایی، ۱۳۹۹: ۱۹۱).

۱-۲- قوانین حمایتی و اثرات آن بر داورى تجارى

قوانین حمایتی در داورى تجارى به‌منظور تضمین استقلال، بی‌طرفی و کارآیی فرآیند داورى طراحی شده‌اند و تأثیرات قابل‌توجهی بر نحوه حل و فصل اختلافات تجارى دارند. این قوانین معمولاً شامل حمایت از اجرای صحیح احکام داورى، جلوگیری از دخالت‌های قضائى و تسهیل روند داورى هستند. به‌عنوان مثال، بسیاری از کشورهای جهان تحت پوشش کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ قرار دارند که اجرای احکام داورى بین‌المللى را تسهیل می‌کند و از موانع قانونى جلوگیری می‌کند. علاوه بر این، قوانین حمایتی به طرفین این امکان را می‌دهند که با اطمینان بیشتری به فرآیند داورى وارد شوند، زیرا از حقوق آنان در مقابل تصمیمات ناعادلانه یا دخالت‌های غیرضرورى محافظت می‌شود. این قوانین همچنین در راستای حفظ شفافیت، کاهش هزینه‌ها و سرعت بخشیدن به حل اختلافات تجارى عمل کرده و به طرفین اعتماد بیشتری نسبت به داورى تجارى به‌عنوان یک ابزار مؤثر برای حل مشکلات تجارى ایجاد می‌کنند (انصاری و عسکری دهنوی، ۱۳۹۱: ۱۵۸).

می‌کند. این روش به طرفین کمک می‌کند تا بدون نیاز به حضور فیزیکی در محاکم، اختلافات خود را حل کنند و اجرای احکام داورى نیز می‌تواند به‌طور سریع‌تر و کارآمدتری صورت گیرد. علاوه بر این، با به‌کارگیری ابزارهای دیجیتال، امکان پیگیری فرآیندها و اطمینان از شفافیت و صحت اجرای احکام بیشتر از پیش فراهم شده است. این تغییرات موجب تسهیل و تسريع در اجرای داورى‌های تجارى و بین‌المللى شده و روند رسیدگی به اختلافات را کارآمدتر می‌سازد (رستمی و آشتیانی، ۱۳۹۸: ۱۴).

در کنار این نوآوری‌ها، برخی از اصلاحات قانونى نیز به بهبود روند اجرای احکام داورى در سطح ملی و بین‌المللى پرداخته است. به‌عنوان مثال، تصویب و اجرای کنوانسیون‌ها و مقررات بین‌المللى مانند کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ موجب تسهیل در شناسایی و اجرای احکام داورى در کشورهای مختلف شده است. این قوانین، امکان اجرایی شدن احکام داورى را فراتر از مرزهای ملی ممکن می‌سازند و کمک می‌کنند تا احکام داورى به‌طور مؤثری در کشورها و سیستم‌های قضائى مختلف اجرا شوند. علاوه بر این، برخی نوآوری‌ها در زمینه استفاده از قراردادهای هوشمند، به‌ویژه در بخش تجارى، امکان اجرای خودکار و بی‌واسطه احکام داورى

۲-۲- تأثیر نوآوری‌ها بر اصول حل اختلافات تجارى

کرده‌اند بلکه فرآیندهای حل اختلافات تجاری را به‌طور کلی به سمت کارآمدتر و شفاف‌تر شدن هدایت کرده‌اند (علی‌دادی ده کهنه و جوهری، ۱۳۹۸: ۶۷).

۳-۲- تهدیدها و مشکلات امنیتی در داوری آنلاین

داوری آنلاین با وجود مزایای زیادی که از جمله سرعت، کاهش هزینه‌ها و دسترسی آسان به فرآیندهای داوری دارد، با تهدیدها و مشکلات امنیتی قابل‌توجهی نیز همراه است. یکی از بزرگ‌ترین تهدیدها، دسترسی غیرمجاز به اطلاعات حساس و اسناد محرمانه است که ممکن است توسط هکرها یا طرف‌های ثالث سوءاستفاده‌گر صورت گیرد. همچنین، با توجه به اینکه داوری آنلاین معمولاً از بسترهای دیجیتال و شبکه‌های اینترنتی استفاده می‌کند، خطراتی چون حملات سایبری، نفوذ به سیستم‌های داوری و تغییر در اسناد و شواهد وجود دارد که می‌تواند روند داوری را به خطر بیندازد. علاوه بر این، نبود استانداردهای امنیتی جهانی و گاهی عدم آشنایی کامل طرفین و داوران با فناوری‌های جدید، می‌تواند موجب ضعف در محافظت از اطلاعات شخصی و تجاری گردد (بهرامی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۵۴).

لذا این تهدیدات نیازمند توجه جدی به تدابیر امنیتی پیشرفته، از جمله رمزنگاری داده‌ها، احراز هویت دو عاملی و

نوآوری‌های اخیر در زمینه داوری و حل اختلافات تجاری تأثیرات عمیقی بر اصول بنیادین این فرآیندها داشته است. یکی از اصول اصلی در حل اختلافات تجاری، بی‌طرفی و استقلال داوران است که نوآوری‌ها در زمینه فناوری، به‌ویژه داوری الکترونیکی، به حفظ و تقویت این اصل کمک کرده‌اند. استفاده از بسترهای آنلاین و پلتفرم‌های دیجیتال برای برگزاری جلسات داوری، امکان نظارت بهتر و کاهش احتمال تأثیرات خارجی یا دخالت‌های ناعادلانه را فراهم می‌آورد. این نوآوری‌ها به داوران و طرفین این اطمینان را می‌دهند که تصمیمات داوری به‌طور عادلانه و مستقل اتخاذ می‌شود، حتی در صورت وجود اختلافات جغرافیایی یا فرهنگی بین طرفین (شیروی، ۱۳۹۱: ۱۲۱).

علاوه بر این، نوآوری‌ها به شفافیت و سرعت در فرآیند داوری کمک کرده‌اند، که یکی از اصول اساسی در حل اختلافات تجاری است. به‌ویژه، با استفاده از قراردادهای هوشمند و فناوری بلاک‌چین، بسیاری از مسائل اجرائی و پیچیدگی‌های قراردادی در حل و فصل اختلافات تجاری به‌طور خودکار و بدون نیاز به دخالت انسانی حل می‌شوند. این امر به تسهیل روند رسیدگی، کاهش هزینه‌ها و بهبود اعتماد طرفین به فرآیند داوری کمک می‌کند. بنابراین، نوآوری‌های فناوری نه‌تنها اصول اساسی داوری را تقویت

نظارت مداوم بر فرآیندهای داوری آنلاین است تا از وقوع مشکلات امنیتی جلوگیری شود

۳- چالش‌های حقوقی در پیاده‌سازی نوآوری‌ها در داوری تجاری

چالش‌های حقوقی در پیاده‌سازی نوآوری‌ها در داوری تجاری، به‌ویژه در زمینه داوری الکترونیکی و استفاده از قراردادهای هوشمند، شامل مسائلی همچون شفافیت، تطابق با قوانین ملی و بین‌المللی، و حفظ حقوق طرفین می‌باشد. یکی از چالش‌های عمده، تضمین اعتبار و اجرای احکام داوری است، به‌ویژه زمانی که فرآیندهای دیجیتال و آنلاین به‌جای روش‌های سنتی مورد استفاده قرار می‌گیرند. قانون‌گذاری در این زمینه ممکن است با محدودیت‌هایی روبه‌رو شود، زیرا بسیاری از کشورها هنوز قوانین مشخص و جامعی در خصوص داوری آنلاین و استفاده از فناوری‌های جدید ندارند. در این زمینه، ماده ۴۵۰ قانون آیین دادرسی مدنی ایران به‌طور کلی به داوری پرداخته است، اما این قانون ممکن است نیاز به اصلاحات اساسی داشته باشد تا به‌طور کامل از فناوری‌های نوین حمایت کند و روند داوری الکترونیکی را قانونی سازد (کاکاوند، ۱۳۹۴: ۸۷).

علاوه بر این، مسئله شفافیت و دسترسی به اطلاعات در داوری آنلاین به‌ویژه در پرونده‌های تجاری پیچیده،

چالش‌های حقوقی جدیدی را ایجاد کرده است. به‌عنوان مثال، در صورتی که طرفین به‌طور کامل از اطلاعات دیجیتال آگاه نباشند یا دسترسی مناسب به مستندات نداشته باشند، ممکن است عدالت در فرآیند داوری به خطر بیفتد. همچنین، استفاده از قراردادهای هوشمند که به‌طور خودکار و بدون دخالت انسانی اجرا می‌شوند، می‌تواند موجب بروز مشکلات حقوقی در صورت بروز خطا یا نقص در کدها و قراردادهای گردد. در این راستا، ماده ۴۸۵ قانون تجارت ایران به مسئولیت‌های طرفین در قراردادهای اشاره کرده است، اما چگونگی اجرای این مسئولیت‌ها در زمینه قراردادهای هوشمند هنوز به‌طور مشخص در قوانین داخلی مورد توجه قرار نگرفته است (کریمی و پرتو، ۱۳۹۷: ۱۳۶).

نهایتاً، یکی دیگر از چالش‌های حقوقی مهم، مسئله حریم خصوصی و امنیت داده‌ها در داوری‌های آنلاین است. استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال برای حل اختلافات تجاری نیازمند اطمینان از حفاظت از اطلاعات شخصی و تجاری طرفین است. در بسیاری از کشورها، قوانین حفاظت از داده‌ها به‌طور دقیق تنظیم نشده است و همین امر می‌تواند موجب بروز مشکلات قانونی در پیاده‌سازی نوآوری‌ها در داوری شود. به‌طور مثال، در قانون حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان و ماده ۶۳ قانون تجارت الکترونیک ایران، به نحوه حفاظت از داده‌ها و اطلاعات

شخصی اشاره شده است، اما با توجه به گسترش فناوری‌های نوین، این قوانین نیاز به به‌روزرسانی دارند تا از امنیت و حریم خصوصی طرفین در داورهای آنلاین به‌طور مؤثر حفاظت کنند (انصاری، ۱۳۹۱: ۵۶).

۳-۱- چالش‌ها و فرصت‌های نوآوری‌های قانونی در داور تجاری

نوآوری‌های قانونی در داور تجاری، فرصت‌ها و چالش‌هایی را به همراه دارند که تأثیر زیادی بر فرآیند حل اختلافات تجاری دارند. یکی از بزرگ‌ترین فرصت‌ها، تسهیل و تسریع در رسیدگی به پرونده‌ها از طریق فناوری‌های نوین مانند داور آنلاین و قراردادهای هوشمند است. این نوآوری‌ها به طرفین این امکان را می‌دهند که بدون نیاز به حضور فیزیکی و با استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال، اختلافات خود را حل کنند و هزینه‌های مرتبط با سفر و جلسات حضوری را کاهش دهند. علاوه بر این، امکان دسترسی به داورهای بین‌المللی برای شرکت‌ها و افراد از کشورهای مختلف، شفافیت بیشتر در فرآیند داور و کاهش پیچیدگی‌های اجرائی از دیگر فرصت‌هایی است که نوآوری‌های قانونی در این حوزه فراهم می‌آورند (زهراپی، ۱۳۸۳: ۷۸).

با این حال، چالش‌های قانونی نیز در پیاده‌سازی این نوآوری‌ها وجود دارد. یکی از چالش‌ها، فقدان تطابق بین

قوانین داخلی و فناوری‌های جدید است. در بسیاری از کشورها، قوانین هنوز به‌طور کامل به‌روز نشده‌اند تا از نوآوری‌هایی مانند داور آنلاین و قراردادهای هوشمند حمایت کنند. همچنین، در زمینه امنیت داده‌ها و حفظ حریم خصوصی، با توجه به استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال، تهدیداتی نظیر هک شدن اطلاعات و دسترسی غیرمجاز به اسناد محرمانه وجود دارد که ممکن است روند داور را به خطر بیندازد (فتاحی، ۱۳۹۴: ۸۹).

از این رو، نیاز به تنظیمات و چارچوب‌های قانونی جدید برای تضمین امنیت، شفافیت و عدالت در استفاده از این نوآوری‌ها ضروری است.

۳-۲- چالش‌ها و فرصت‌های قراردادهای هوشمند در حل اختلافات تجاری

قراردادهای هوشمند با استفاده از فناوری بلاک‌چین و خودکارسازی فرآیندها، فرصت‌های زیادی برای حل اختلافات تجاری فراهم کرده‌اند. یکی از بزرگ‌ترین فرصت‌ها، افزایش شفافیت، کاهش هزینه‌ها و تسریع در اجرای قراردادها است، زیرا قراردادهای هوشمند به‌طور خودکار بر اساس شرایط از پیش تعیین‌شده اجرا می‌شوند و نیاز به دخالت انسانی یا فرآیندهای پیچیده را از بین می‌برند. همچنین، این قراردادها از نظر امنیتی با استفاده از رمزنگاری بالا و قابلیت ثبت

تغییرات، خطر تقلب یا دستکاری اسناد را کاهش می‌دهند (دشتی و حائری اصفهانی، ۱۳۹۹: ۵).

با این حال، چالش‌هایی نیز در پی دارد؛ به‌ویژه در زمینه تطابق این فناوری با قوانین سنتی و حقوقی موجود که هنوز به‌طور کامل به‌روز نشده‌اند. علاوه بر این، مشکلات مربوط به تفسیر شروط قراردادی پیچیده و نقص در کدهای برنامه‌نویسی ممکن است منجر به بروز اختلافات جدید یا اجرای نادرست قراردادها شود. همچنین، این قراردادها ممکن است با مشکلات حریم خصوصی و حفاظت از داده‌های شخصی مواجه شوند، چرا که اطلاعات حساس به‌صورت دیجیتال ذخیره و پردازش می‌شوند (سعیدی‌راد و درویش‌پور، ۱۳۹۸: ۱۵).

۴- تاثیر نهادهای اجرایی بر فرآیندهای داوری

نهادهای اجرایی نقش مهمی در فرآیندهای داوری ایفا می‌کنند، زیرا مسئولیت اجرای احکام داوری را بر عهده دارند و در صورت لزوم، نظارت بر رعایت شرایط قراردادها و توافقات داوری را انجام می‌دهند. این نهادها، که شامل دادگاه‌ها و مقامات قضائی هستند، در مواردی که طرفین به اجرای داوری نپردازند یا احکام داوری را نقض کنند، به اجرا و تأسیس اعتبار قانونی برای این احکام پرداخته و از طریق اعمال قوانین ملی و بین‌المللی مانند کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸، احکام داوری

را به‌طور مؤثر در کشورهای مختلف به اجرا درمی‌آورند. این حمایت‌ها باعث می‌شود تا داوری به‌عنوان یک ابزار معتبر و مطمئن برای حل اختلافات تجاری پذیرفته شود و طرفین از آن به‌عنوان یک گزینه عملی و کارآمد استفاده کنند. اما گاهی این نهادها نیز ممکن است به‌دلیل پیچیدگی‌های قانونی یا موانع اجرائی، سرعت و دقت لازم را در اجرای احکام نداشته باشند، که می‌تواند روند داوری را مختل کند (کریمی و پرتو، ۱۳۹۱: ۱۷۲).

۱-۴- نقش نهادهای بین‌المللی در نوآوری‌های داوری

نهادهای بین‌المللی نقش مهمی در ایجاد و توسعه نوآوری‌های داوری، به‌ویژه در زمینه داوری تجاری و حل اختلافات بین‌المللی، ایفا می‌کنند. سازمان‌هایی مانند مرکز داوری بین‌المللی ICC و سازمان ملل متحد (UNCITRAL) با تدوین و اصلاح قوانین و دستورالعمل‌های داوری، به توسعه فرآیندهای داوری کمک کرده‌اند و از این طریق اطمینان حاصل می‌کنند که نوآوری‌ها در این حوزه با اصول بین‌المللی سازگار هستند. این نهادها، با برگزاری کنفرانس‌ها و آموزش‌های بین‌المللی، دسترسی به اطلاعات و تبادل تجربه‌ها را تسهیل کرده و طرفین را در استفاده از فناوری‌های نوین مانند داوری آنلاین و قراردادهای هوشمند ترغیب می‌کنند. این اقدام‌ها نه تنها باعث افزایش کارآمدی فرآیندهای داوری

می‌شود، بلکه به تقویت شفافیت، انصاف و سرعت در حل اختلافات کمک می‌کند (مصلحی، ۱۳۸۴: ۱۴).

علاوه بر این، نهادهای بین‌المللی با تدوین چارچوب‌های قانونی و ایجاد استانداردهای جهانی، همچون کنوانسیون‌های نیویورک ۱۹۵۸ و دستورالعمل‌های UNCITRAL در زمینه داوری الکترونیکی، بر اهمیت تطابق فرآیندهای نوین با قوانین و مقررات بین‌المللی تأکید دارند. این نهادها به دولت‌ها و مقامات ملی کمک می‌کنند تا قوانین داخلی خود را به‌روزرسانی کنند و از ایجاد موانع حقوقی برای پذیرش نوآوری‌ها جلوگیری نمایند. به‌طور خاص، نهادهای بین‌المللی با ایجاد همکاری‌های بین‌المللی در حوزه داوری، مشکلات اجرایی و قانونی در روند داوری‌های بین‌المللی را کاهش می‌دهند و به حل مؤثرتر و سریع‌تر اختلافات تجاری در سطح جهانی کمک می‌کنند (اسکندری، ۱۳۸۷: ۱۳۱).

۴-۲- نقش داوری در حل اختلافات تجاری دیجیتال

داوری در حل اختلافات تجاری دیجیتال نقش حیاتی دارد، به‌ویژه با توجه به رشد سریع تجارت آنلاین و استفاده گسترده از پلتفرم‌های دیجیتال. این نوع داوری به طرفین امکان می‌دهد تا بدون نیاز به حضور فیزیکی در جلسات، اختلافات خود را از طریق بسترهای آنلاین و فناوری‌های دیجیتال حل کنند. از آنجا که اختلافات در حوزه تجارت

دیجیتال غالباً به سرعت و در محیط‌های پیچیده رخ می‌دهند، داوری آنلاین به‌عنوان یک ابزار سریع و کارآمد برای حل این گونه مسائل شناخته می‌شود. این فرآیندها به دلیل انعطاف‌پذیری، کاهش هزینه‌ها و تسهیل دسترسی به داوری‌های بین‌المللی، به‌ویژه در مورد قراردادهای آنلاین و نقض حقوق دیجیتال، به‌طور فزاینده‌ای در حال استفاده هستند. علاوه بر این، داوری دیجیتال به‌ویژه در زمینه قراردادهای هوشمند و مبادلات تجاری بلاک‌چینی، به‌طور قابل‌توجهی از سرعت و دقت در حل اختلافات حمایت می‌کند و می‌تواند به حل چالش‌های مرتبط با قوانین سنتی در تجارت الکترونیک کمک کند (اسکینی، ۱۳۹۰: ۷۴).

۴-۳- نقش استانداردهای بین‌المللی در فرآیند نوآوری در

داوری

استانداردهای بین‌المللی در فرآیند نوآوری در داوری نقش حیاتی ایفا می‌کنند، زیرا این استانداردها چارچوبی را برای پذیرش و تطبیق فناوری‌های نوین در داوری تجاری و بین‌المللی فراهم می‌آورند. سازمان‌های بین‌المللی مانند کمیسیون حقوق تجارت بین‌المللی سازمان ملل (UNCITRAL) و اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) با تدوین دستورالعمل‌ها، راهنماها و مقررات، استفاده از فناوری‌هایی مانند داوری آنلاین، قراردادهای هوشمند و بلاک‌چین را تسهیل کرده‌اند.

۴-۴- نقش قوانین داخلی در بهبود و نوآوری در داوری

تجاری

قوانین داخلی کشورها نقش مهمی در بهبود و نوآوری در داوری تجاری ایفا می‌کنند، زیرا آن‌ها بستر قانونی لازم برای تطبیق و پذیرش فرآیندهای نوین داوری را فراهم می‌آورند. در بسیاری از کشورها، اصلاحات قانونی در راستای تسهیل داوری تجاری و پذیرش فناوری‌های نوین، از جمله داوری آنلاین و قراردادهای هوشمند، در حال انجام است. به‌طور مثال، در قانون آیین دادرسی مدنی ایران، ماده ۴۵۰ به داوری و فرآیند حل اختلافات تجاری اشاره کرده است، اما برای به‌روز شدن این قانون در مواجهه با فناوری‌های جدید، اصلاحات بیشتری لازم است. در برخی کشورها، قوانین داخلی به‌ویژه در خصوص اجرای احکام داوری، با تقویت شفافیت، حمایت از طرفین و کاهش دخالت‌های قضائی، بستری مناسب برای پیاده‌سازی نوآوری‌ها ایجاد کرده‌اند. این قوانین همچنین می‌توانند به طرفین این اطمینان را بدهند که در صورت استفاده از فناوری‌های جدید، حقوق آن‌ها حفظ خواهد شد و اختلافات به‌صورت مؤثر حل خواهد شد (شهبازی، ۱۳۷۰: ۱۱۴).

علاوه بر این، قوانین داخلی می‌توانند با تشویق به ایجاد نهادهای داوری جدید و اصلاح ساختارهای موجود، به بهبود

این استانداردها اطمینان می‌دهند که فرآیندهای داوری، حتی با وجود تغییرات سریع در فناوری و تجارت، همچنان عادلانه، شفاف و مطابق با اصول حقوقی بین‌المللی باقی می‌مانند. علاوه بر این، استانداردهای بین‌المللی به کشورها و نهادهای حقوقی کمک می‌کنند تا قوانین داخلی خود را با پیشرفت‌های جهانی هم‌راستا کنند و از ایجاد تداخلات حقوقی جلوگیری نمایند (قطمیری، ۱۳۸۷: ۳۵).

نقش دیگر این استانداردها در ترویج اعتماد و پذیرش جهانی داوری به‌عنوان یک ابزار مؤثر حل اختلاف است. با توجه به اینکه تجارت جهانی و فناوری‌های نوین مرزهای ملی را شکسته‌اند، وجود استانداردهای بین‌المللی به طرفین این امکان را می‌دهد که به داوری به‌عنوان یک فرآیند معتبر و قابل‌اعتماد نگاه کنند. این استانداردها موجب می‌شوند تا تمامی طرفین، از جمله داوران و نمایندگان قانونی، با روندهای مشابه و منسجم در سطح جهانی آشنا شوند و از اختلافات حقوقی که ممکن است ناشی از تفاوت‌های قانونی و فرهنگی باشد، جلوگیری کنند (صبوری، ۱۳۹۷: ۶۸).

در نتیجه، استانداردهای بین‌المللی به‌عنوان عامل هماهنگ‌کننده، به تقویت کارآمدی و شفافیت فرآیندهای داوری و پذیرش نوآوری‌های حقوقی در این حوزه کمک می‌کنند.

نهادهای نظارتی می‌توانند از طریق بررسی تصمیمات داوری و احکام صادرشده، صحت و دقت فرآیند را ارزیابی کرده و در صورت وجود تخلف، تصمیمات لازم را برای اصلاح و اجرای عدالت اتخاذ کنند. در بسیاری از کشورها، قوانین داخلی مانند ماده ۴۵۴ قانون آیین دادرسی مدنی ایران، فرآیندهای نظارتی را برای جلوگیری از تخلفات داوری پیش‌بینی کرده است تا از هرگونه اشتباهات حقوقی یا اعمال نادرست جلوگیری شود (سروی، ۱۳۸۹: ۸۸)

علاوه بر این، نظارت می‌تواند از بروز اختلافات غیرضروری در فرآیند داوری جلوگیری کند و به طرفین اطمینان دهد که داوری در محیطی منصفانه و شفاف انجام می‌شود. برای مثال، نظارت بر انتخاب داوران و بررسی استقلال و بی‌طرفی آن‌ها، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا هرگونه جانبداری یا تضاد منافع ممکن است به تخلفات قانونی منجر شود. به‌علاوه، نظارت می‌تواند با اعمال بازبینی بر فرآیند داوری، به جلوگیری از سوءاستفاده از قدرت و اعمال فشار به داوران کمک کند. در این زمینه، قوانین داخلی و بین‌المللی مانند کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸ و دیگر مقررات حمایتی، از فرآیند داوری حمایت کرده و مانع از هرگونه تخلف یا انحراف از مسیر قانونی می‌شوند (انصاری نسب، ۱۳۹۱: ۱۲۸).

۵- موانع فرهنگی و اجتماعی در پذیرش داوری تجاری

و نوآوری در این حوزه کمک کنند. به‌عنوان نمونه، در ماده ۴۸۵ قانون تجارت ایران، به موضوع داوری در اختلافات تجاری پرداخته شده است و می‌توان با به‌روزرسانی این ماده، از داوری الکترونیکی و قراردادهای هوشمند حمایت کرد. همچنین، از آنجا که داوری تجاری بین‌المللی معمولاً با چالش‌هایی در زمینه اجرای احکام روبه‌رو است، کشورها می‌توانند با پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی مانند کنوانسیون نیویورک ۱۹۵۸، قوانین داخلی خود را با استانداردهای جهانی هماهنگ کنند و فرآیند اجرای احکام را تسهیل نمایند. در این راستا، قوانین داخلی می‌توانند به‌عنوان محرک‌هایی برای پذیرش نوآوری‌ها عمل کنند و از آن‌ها در جهت تسریع و بهبود روند داوری تجاری بهره‌برداری کنند (جنیدی، ۱۳۷۶: ۹۷).

۴-۵ نقش نظارت در جلوگیری از تخلفات در داوری تجاری

نظارت در داوری تجاری نقش حیاتی در جلوگیری از تخلفات و تضمین رعایت اصول قانونی و انصاف دارد. نظارت مستمر بر فرآیند داوری از سوی نهادهای نظارتی مستقل مانند دادگاه‌ها و سازمان‌های حرفه‌ای داوری، اطمینان حاصل می‌کند که داوری‌ها مطابق با قواعد و اصول پیش‌بینی‌شده انجام شوند و هیچ‌گونه تقلب یا فساد در آن رخ ندهد. این

کمبود اطلاعات و یا عدم تجربه در استفاده از این فرآیند، از آن اجتناب کنند و ترجیح دهند از روش‌های سنتی برای حل اختلافات استفاده کنند. این موانع اجتماعی می‌توانند منجر به این شوند که داوری تجاری نتواند به‌طور گسترده در میان کسب‌وکارها و تجار پذیرفته شود. همچنین، در برخی موارد، نهادهای حقوقی و اقتصادی ممکن است به دلیل نبود چارچوب‌های قانونی مناسب یا عدم حمایت‌های کافی از فرآیند داوری، مانع از پیشرفت و پذیرش این روش شوند (ایران‌شاهی، ۱۳۸۸: ۴۸).

۶- آینده داوری تجاری با توجه به نوآوری‌های قانونی و تکنولوژیک

آینده داوری تجاری با توجه به نوآوری‌های قانونی و تکنولوژیک به سمت تحولی عمده و پیچیده پیش می‌رود. با توجه به پیشرفت‌های فناوری، مانند استفاده از هوش مصنوعی، قراردادهای هوشمند، و بلاک‌چین، فرآیند داوری تجاری به‌شدت ساده‌تر، سریع‌تر و شفاف‌تر خواهد شد. این تکنولوژی‌ها به داوران این امکان را می‌دهند که تصمیمات خود را بر اساس داده‌های دقیق‌تر و با کمک ابزارهای خودکار اتخاذ کنند، که می‌تواند به کاهش اشتباهات انسانی و بهبود دقت در تصمیم‌گیری‌ها منجر شود. علاوه بر این، فرآیندهای دیجیتال و داوری آنلاین امکان برگزاری جلسات داوری بدون

موانع فرهنگی و اجتماعی در پذیرش داوری تجاری می‌توانند به‌عنوان چالش‌هایی در مسیر بهره‌برداری کامل از این فرآیند در برخی جوامع مطرح شوند. در بسیاری از فرهنگ‌ها، هنوز ترجیح بر این است که مسائل تجاری و حقوقی از طریق دادگاه‌های دولتی و سیستم‌های قضائی سنتی حل و فصل شوند. این نگرش می‌تواند به دلیل عدم اعتماد به سیستم داوری و ناآشنایی با فرآیندهای آن باشد. در بعضی از جوامع، داوری به‌عنوان یک فرآیند غیررسمی یا حتی به‌طور ناخودآگاه به‌عنوان گزینه‌ای ضعیف‌تر نسبت به محاکم قضائی شناخته می‌شود، که ممکن است به دلیل فرهنگ حاکم بر تصمیم‌گیری‌های حقوقی یا عدم اطلاع‌رسانی کافی در خصوص مزایای داوری تجاری باشد. علاوه بر این، در برخی جوامع، دیدگاه‌های منفی نسبت به بی‌طرفی داوران و امکان استفاده از نفوذ یا روابط شخصی برای رسیدن به نتایج مطلوب می‌تواند موانع فرهنگی دیگری در پذیرش داوری باشد (بوک اشتیکل و هانیزبوک، ۱۳۶۸: ۵۴).

علاوه بر موانع فرهنگی، موانع اجتماعی نیز می‌توانند پذیرش داوری تجاری را محدود کنند. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها، نبود آموزش و آگاهی مناسب در مورد مزایا و نحوه استفاده از داوری تجاری است. در جوامعی که فرهنگ حقوقی و تجاری ضعیف است، افراد و شرکت‌ها ممکن است به‌دلیل

نیاز به حضور فیزیکی را فراهم می‌آورند، که به‌ویژه در پرونده‌های بین‌المللی می‌تواند هزینه‌ها و زمان را به‌شدت کاهش دهد (نیکبخت، ۱۳۹۱: ۱۳۷).

بنابراین، از نظر قانونی، با توجه به نوآوری‌ها و روندهای جهانی، قوانین داوری در بسیاری از کشورها به‌طور فزاینده‌ای به‌روز و هماهنگ خواهند شد تا از فرآیندهای دیجیتالی و نوین حمایت کنند. این امر می‌تواند شامل تنظیم قوانین جدید برای استفاده از قراردادهای هوشمند، داوری آنلاین و حفاظت از داده‌ها باشد. همچنین، نهادهای بین‌المللی مانند کمیسیون حقوق تجارت بین‌المللی و اتاق بازرگانی بین‌المللی ممکن است استانداردهای جدیدی برای پذیرش این نوآوری‌ها تدوین کنند تا اعتماد عمومی به فرآیندهای داوری را افزایش دهند. با توجه به این تحولات، داوری تجاری به ابزاری مؤثرتر و کارآمدتر برای حل اختلافات تجاری بین‌المللی تبدیل خواهد شد، و طرفین به آن به‌عنوان یک گزینه مطمئن، سریع و کم‌هزینه در برابر سیستم‌های قضائی سنتی نگاه خواهند کرد.

۷- نتیجه‌گیری

در نتیجه‌گیری از این مقاله، می‌توان گفت که نوآوری‌های داوری در قانون‌گذاری نه تنها به‌عنوان یک پاسخ به چالش‌های حقوقی و تجاری معاصر بلکه به‌عنوان ابزاری مؤثر برای ارتقای کارآمدی و شفافیت در حل اختلافات تجاری مطرح شده‌اند.

به‌ویژه، با توجه به توسعه فناوری‌هایی همچون داوری آنلاین، قراردادهای هوشمند و بلاک‌چین، فرآیند داوری تجاری به سمت اتوماسیون، کاهش هزینه‌ها و تسریع در رسیدگی‌ها پیش رفته است. این نوآوری‌ها همچنین موجب بهبود دسترسی به فرآیندهای داوری برای طرفین در سطح بین‌المللی و کاهش پیچیدگی‌های مرتبط با داوری‌های سنتی می‌شوند. از این رو، پذیرش و تطبیق قوانین داخلی با این تحولات می‌تواند به‌طور قابل‌توجهی اثربخشی داوری در حل اختلافات تجاری را افزایش دهد.

علاوه بر این، تاثیر نوآوری‌های قانونی بر اصول حل اختلافات تجاری به وضوح قابل مشاهده است. این نوآوری‌ها، با بهبود شفافیت، افزایش دقت در تصمیم‌گیری، و کاهش احتمال اشتباهات انسانی، اصول اساسی داوری، همچون بی‌طرفی، استقلال داوران و تضمین رعایت عدالت را تقویت کرده‌اند. در این راستا، تطابق قوانین داخلی با استانداردهای بین‌المللی و پذیرش فناوری‌های نوین، به‌ویژه در زمینه داوری آنلاین و قراردادهای هوشمند، می‌تواند به اعتبار و محبوبیت این فرآیند در سطح جهانی کمک کند. همچنین، نظارت دقیق و به‌روزرسانی مداوم قوانین داخلی برای انطباق با تغییرات جهانی در فناوری و روش‌های داوری، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

منابع

الف- کتب

- ۱- اسکینی، ربیعا، (۱۳۷۱)، مباحثی از حقوق تجارت بین الملل، تهران: انتشارات ندا
- ۲- امیرمعزی، احمد، (۱۳۸۸)، داوری بین المللی در دعاوی بازرگانی، تهران: نشر دادگستر
- ۳- انصاری نسب، مصطفی، (۱۳۹۱)، نقش دادگاه‌های دادگستری در داوری بازرگانی بین المللی، چاپ اول، تهران: انتشارات اندیشگران
- ۴- بختیاری فر، محمدهادی، (۱۳۸۶)، حدود مداخله دادگاه‌ها در داوری‌های داخلی و تجاری بین المللی، تهران: دانشکده حقوق دانشگاه بهشتی
- ۵- بوک اشتیکل، کارل هانزیوک، (۱۳۶۸)، داوری و موسسات تجاری-دولتی، ترجمه محسن محبی، تهران: اتاق بازرگانی
- ۶- بهرامی، بهرام؛ پرتوی زاده، رضا؛ بهرامی، محمدرضا، (۱۳۹۸)، بایسته-های داوری در حقوق ایران، نشر تهران: موسسه فرهنگی هنری نگاه بین
- ۷- جنیدی، لایا، (۱۳۷۶)، قانون حاکم در داوری‌های تجاری بین المللی، چاپ اول
- ۸- جنیدی، لایا، (۱۳۹۵)، اجرای آرای داوری بازرگانی خارجی، چاپ چهارم، تهران: نشر شهر دانش
- ۹- سروی، محمدباقر، (۱۳۸۹)، نگرشی کاربردی به موضوع داوری در حقوق ایران، چاپ اول، تهران: انتشارات فکرسازان
- ۱۰- شهابی، مصطفی، (۱۳۷۰)، داوری و قانون اساسی، تهران: انتشارات کمیته ایرانی اتاق بازرگانی
- ۱۱- شیروی، عبدالحسین، (۱۳۹۱)، داوری تجاری بین المللی، چاپ اول، تهران: انتشارات سمت
- ۱۲- صفایی، سیدحسین، (۱۳۷۵)، حقوق بین الملل و داوری‌های بین المللی، چاپ اول، تهران: نشر میزان

در نهایت، می‌توان گفت که آینده داوری تجاری با توجه به نوآوری‌های قانونی و تکنولوژیک به سمت تحولی بزرگ خواهد رفت. این تحولات، به‌ویژه در زمینه تسهیل فرآیندهای داوری، کاهش هزینه‌ها و زمان، و ایجاد بستری امن و شفاف، می‌توانند به‌طور مؤثری به بهبود سیستم‌های حل اختلاف تجاری کمک کنند. با توجه به روندهای جهانی، تدوین قوانین جدید و تطبیق آن‌ها با نوآوری‌ها، نه تنها فرآیند داوری را به یک ابزار کاربردی‌تر تبدیل می‌کند، بلکه اعتماد عمومی به این روش حل اختلافات تجاری را افزایش خواهد داد و آن را به گزینه‌ای مطلوب برای شرکت‌ها و تجار در سراسر جهان تبدیل خواهد کرد.

سپاسگزاری

از معاونت محترم پژوهشی به خاطر حمایت حمایت معنوی در اجرای پژوهش حاضر سپاسگزاری می‌شود. از آقای دکتر عبدالله عزیزاده به خاطر بازبینی متن مقاله و ارائه نظرهای ساختاری تشکر و قدردانی می‌شود. از داوران محترم به خاطر ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود. نگارندگان بر خود لازم می‌دانند از آقای دکتر محمد رسول آهنگران به خاطر مطالعه متن مقاله حاضر و ارائه نظرهای ارزشمند سپاسگزاری نمایند.

۷- سعیدی‌راد، حمید؛ درویش‌پور، وفا، (۱۳۹۸)، بررسی ماهیت شرط داورى در قراردادهای واگذاری شهرک‌های صنعتی، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی، دوره ۵، شماره ۴، صص ۲۰-۱۳

۸- طاهری، سهیل؛ شریف‌علیایی، حسین، (۱۳۹۹)، داورى اجبارى و مصادیق آن در حقوق ایران، آموزه‌های حقوقی گواه، سال ۶، شماره ۱، صص ۲۱۲-۱۷۷

۹- فتاحی، مهدی، (۱۳۹۴)، نسبت بین نظرات تفسیری شورای نگهبان و رویه قضایی درباره داورى راجع به اموال عمومی و دولتی، فصلنامه دانش حقوق عمومی، سال ۴، شماره ۱۱، صص ۸۷-۶۹

۱۰- کریمی، عباس؛ پرتو، حمیدرضا، (۱۳۹۱)، داورى پذیرى دعاوى مربوط به اموال عمومی و دولتی، پژوهش حقوق عمومی، سال ۱۴، شماره ۳۶، صص ۱۴۷-۱۸۲

۱۱- مصلحی، جلال، (۱۳۸۴)، حدود مداخله دادگاه‌های ملی در روند داورى، مجله پژوهش و حقوق سیاست، شماره ۱۵-۱۶، صص ۱-۱۵

۱۲- مکرمی، علی محمد، (۱۳۷۵)، شناسایی و اجرای آراء داورى‌های خارجی در حقوق ایران، مجله دیدگاه‌های حقوقی، شماره ۴، صص ۶۲-۹۱

۱۳- نیک‌بخت، حمیدرضا؛ پیری، فرهاد (۱۳۹۱)، امتناع از شناسایی و اجرای آراء داورى خارجی باطل شده، مجله حقوقی بین‌المللی، سال ۳۰، شماره ۴۸، صص ۶۳-۸۷

ج- پایان‌نامه‌ها

۱- اسکندری، حسین، (۱۳۸۶)، نظارت قضایی بر آراء داورى در کشور مبدأ، پایان‌نامه دانشکده حقوق دانشگاه تهران

۲- ایران‌شاهی، علیرضا، (۱۳۸۸)، اعتراض به رای داورى در داورى‌های تجاری بین‌المللی، رساله دکتری، دانشگاه شهیدبهشتی

۳- صبورى، رامین، (۱۳۹۷)، بررسی امکان داورى در دعاوى عمومی و خصوصی از منظر فقه و حقوق، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد واحد بین‌الملل ماکو

۴- قطمیری، سیدامیررضا، (۱۳۸۷)، شرط داورى راجع به اموال عمومی و دولتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد تهران مرکزی

۱۳- علی دادی ده کهنه، علی؛ جوهری، ابوزر، (۱۳۹۸)، حقوق داورى کاربردی (داخلی و بین‌المللی) همراه با رویه قضایی ایران و بررسی مقررات انستیتال، چاپ اول، تهران: انتشارات قوه قضاییه مرکز مطبوعات و انتشارات

۱۴- کاکاوند، محمد، (۱۳۹۴)، مقدمه‌ای بر حقوق و رویه داورى، تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش

۱۵- کریمی، عباس؛ پرتو، حمیدرضا، (۱۳۹۷)، حقوق داورى داخلی، چاپ ششم، تهران: نشر دادگستر

۱۶- محبی، محسن، (۱۳۹۸)، مباحثی از داورى تجاری بین‌المللی، چاپ اول، تهران: انتشارات خرسندی

۱۷- نیک‌بخت، حمیدرضا، (۱۳۹۱)، شناسایی و اجرای آراء داورى‌ها در ایران، چاپ اول، تهران: انتشارات موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

ب- مقالات

۱- اسکینی، ربیعا، (۱۳۹۰)، اختیارات دولت‌ها و سازمان‌های دولتی در مراجعه به داورى بین‌المللی، مجله حقوق و علوم سیاسی، شماره ۲۵، صص ۴۸-۶۲

۲- اسکندری، حسین، (۱۳۸۷)، آثار اعتراض به رای داورى در کنوانسیون‌های بین‌المللی و حقوق داخلی کشورها، فصلنامه حقوق، دوره ۴۰، شماره ۴، صص ۱۲۵-۱۴۶

۳- انصاری، علی؛ عسکری دهنوی، جواد (۱۳۹۱)، ایرادات با اثر مانع موقتی در داورى تجاری بین‌المللی، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۷۹، صص ۱۵۲-۱۷۸

۴- دشتی، تقی؛ حائری اصفهانی، شهاب، (۱۳۹۹)، داورى در دعاوى دولتی با نگاهی تحول‌گرایانه به اصل ۱۳۹ قانون اساسی، فصلنامه علمی پژوهش‌های نوین حقوق اداری، سال ۲، شماره ۲، صص ۱-۲۱

۵- رستمی، ولی؛ آشتیانی، فهیمه، (۱۳۹۸)، تطبیق داورى اجباری با اصول قانون اساسی و نظام حقوقی ایران، فصلنامه اندیشه‌های حقوق عمومی، سال ۹، شماره ۱، صص ۲۲-۷

۶- زهرایی، مرتضی، (۱۳۸۳)، ضمانت اجرای آراء داورى بین‌المللی، مجله حقوقی، شماره ۳۱، صص ۷۸-۹۲